

YOSHLAR ONGIDA ZAMONAVIYLIK VA MILLIY QADRIYATLAR: GLOBALLASHUV SHAROITIDA TAHLIL

Muminova Gulchexra Ismailovna

Jizzax davlat pedagogika universiteti Tarix fakulteti katta o'qituvchisi,
tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Ilyasheva Zilola Madjid qizi

Jizzax davlat pedagogika universiteti Tarix fakulteti talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada globallashuv sharoitida o'zbek yoshlarining zamonaviylik va milliy qadriyatlar o'rtasidagi muvozanati tahlil qilinadi. Tadqiqot yoshlarning ijtimoiy xulq-atvori, ma'naviy tarbiyasi va madaniy identiteti qanday shakllanayotgani hamda milliy qadriyatlarni saqlash omillarini ko'rsatadi. Maqola yoshlar ongida yuzaga keladigan ziddiyatlar, zamonaviylik va an'anaviylik uyg'unligi hamda global madaniyat bilan integratsiya jarayonlarini yoritadi.

Kalit so'zlar: globallashuv jarayoni, milliylik tushunchasi, axloqiy xulq-atvor, zamonaviylik va an'anaviylik, ziddiyatlar va ijtimoiylashuv, mentalitet, avlodlar qadriyati, madaniy qadriyatlar.

Globallashuv jarayoni dunyoning barcha sohalariga bevosita ta'sir qilmoqda. Ilm-fan, texnologiya, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va madaniyatlar yaqinlashishi yangi taraqqiyot bosqichini yaratmoqda. Shu bilan birga, globallashuv milliy urf-odatlar va qadriyatlar zaiflashishiga sabab bo'lishi mumkin. Ayniqsa, yoshlar global madaniyat ta'siri ostida milliy o'ziga xosliklarni unutish xavfi bilan yuzlashmoqda. Shu sababli yosh avlodni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularni globallashuv jarayoniga moslashtirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

XXI asr — tezkor axborot almashinuvi, raqamli texnologiyalar va ommaviy madaniyat davri. Yoshlar turli madaniyatlar bilan tanishib, ijtimoiy xulq-atvor, dunyoqarash va qadriyatlarini tez o'zgartirmoqdalar. O'zbekiston yoshlari ham bu

jarayondan mustasno emas. Hozirgi yoshlar orasida zamonaviylik va milliylik o'rtasidagi muvozanatni topish muammosi dolzarbdir[1].

Zamonaviy yoshlarning madaniy qadriyatlarga munosabati faqat tashqi shakllar bilan cheklanmaydi, balki ularning ichki psixologik va ijtimoiy tuzilishi bilan ham bog'liqdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, global axborot maydonida faol bo'lgan yoshlar o'z-o'zini anglash, tanqidiy fikrlash va ijodiy yondashuv qobiliyatlarini rivojlantiradi, shu bilan birga, milliy identitetni saqlash masalasida ham ehtiyotkor bo'lishi kerak. Masalan, ijtimoiy tarmoqlardagi kontent yoshlarning madaniy o'zligini shakllantirishda va milliy qadriyatlarni qadrlashda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, axborot maydonidagi noto'g'ri yoki stereotipik ma'lumotlar yoshlarning qadriyat tizimiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, bu esa ma'naviy tarbiya va madaniy barqarorlikni ta'minlash vazifasini yanada dolzarb qiladi.

Bundan tashqari, globallashuv sharoitida yoshlarning ijtimoiy faolligi va madaniy qatnashuvining o'sishi ularni nafaqat mahalliy, balki mintaqaviy va global kontekstda ham tayyorlaydi. Shu bilan birga, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yordamida yoshlar an'anaviy bilimlar va milliy tarixiy merosni tezkor o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar[7]. Bu jarayon yoshlar ongida milliy qadriyatlar va global normativlar o'rtasidagi integratsiyani rag'batlantiradi va ularni madaniy barqarorlikni saqlash hamda yangi ijtimoiy muhitga moslashishda faol ishtirok etishga tayyorlaydi. Shu tariqa, zamonaviy yoshlar nafaqat milliy qadriyatlarni qadrlaydi, balki ularni global madaniyat bilan uyg'unlashtirish orqali yangi madaniy formatlar yaratishda ishtirok etadi[4].

Zamonaviylik va milliylik tushunchalari. Zamonaviylik — bu yangi texnologiyalarni qabul qilish, shaxsiy erkinlik, mustaqil fikrlash, global madaniyatga moslashish va ochiq dunyoqarashni o'z ichiga oladi. Bugungi yoshlar xorijiy filmlarni tomosha qiladi, ingliz tilini o'rganadi, chet elda o'qish va ishlashni orzu qiladi[5]. Shu bilan birga, ular hayot yo'lini mustaqil tanlashni xohlashadi, bu esa avvalgi avloddan sezilarli darajada farq qiladi.

Milliylik esa xalqning tarixiy xotirasi, urf-odatları, an'analari, mentaliteti va ma'naviy qadriyatlariga asoslanadi. O'zbek jamiyatida oila, mahalla, kattalarga hurmat, or-nomus va andisha tushunchalari muhim o'rin tutadi. Yoshlar qarorlarida shaxsiy istak bilan birga ota-ona va qarindoshlarning fikri ham katta ahamiyatga ega. Shu sababli o'zbek jamiyati jamoviylikka asoslangan tizim sifatida namoyon bo'ladi[6].

Ziddiyatlar va yoshlar ongidagi muammolar. Zamonaviylik va milliylik o'rtasidagi ziddiyat turli sohalarda yuzaga keladi. Masalan, kiyinish masalasida yoshlar zamonaviy uslubni afzal ko'rsa, ota-onalar an'anaviy va kamtarona kiyinishni ma'qul ko'radi. Kasb tanlashda yoshlar IT, dizayn, marketing, blogerlik kabi yangi sohalarga qiziqadi, ammo ota-onalar shifokor, o'qituvchi yoki yurist kabi barqaror kasblarni afzal biladi. Nikoh masalasida yoshlar sevib turmush qurishni istasa, ota-onalar tanlovi hali ham muhim hisoblanadi[8].

Bu qarama-qarshiliklar yoshlar ongida ichki ziddiyatni keltirib chiqaradi. Ko'plab yoshlar jamiyat kutgan rol va o'z xohishi o'rtasida qoladi. Natijada ayrim hollarda o'zini anglay olmaslik, ruhiy bosim, ishonchsizlik va yolg'izlik hissi paydo bo'ladi. Ba'zi yoshlar uyda an'anaviy rolni bajarib, tashqarida esa zamonaviy hayot tarzini olib boradi. Ayniqsa, bu muammo qizlar hayotida kuchliroq seziladi, chunki zamonaviy qarashlar qizlarning ta'lim olishi va mustaqil bo'lishini rag'batlantiradi, an'anaviy qarashlar esa uy bekasi va oila qurishni targ'ib qiladi[9].

Zamonaviylik va milliylik uyg'unligi. Zamonaviylik va milliylik doimo qarama-qarshi tushunchalar emas. Aksincha, ular bir-birini to'ldirishi mumkin. Bugungi yoshlar milliy kiyimlarni zamonaviy dizaynda tikmoqda, milliy musiqa zamonaviy uslublar bilan uyg'unlashmoqda, milliy taomlar esa xalqaro miqyosda tanilmoqda[2]. Shu orqali milliy qadriyatlar yo'qolmaydi, balki yangi shaklda rivojlanadi.

Asosiy masala — zamonaviylikni inkor etish yoki milliylikdan voz kechish emas, balki ularni uyg'unlashtirishdir. Jamiyatda ota-ona va yoshlar o'rtasida o'zaro tushunish kuchayishi, ta'lim tizimida milliy va global qadriyatlar birgalikda o'rgatilishi

muhimdir. Milliy qadriyatlar shaxsning ma'naviy tayanchi bo'lsa, zamonaviylik uning taraqqiyotiga xizmat qiladi[3].

Xulosa qiladigan bo'lsak, Zamonaviylik va milliylik o'rtasidagi ziddiyatlar yoshlar uchun o'tish davri belgisi bo'lib, muammolar inqiroz darajasida emas. Eng muhim vazifa — o'z ildizlarini unutmagan holda zamonaviy dunyoda munosib o'rin egallay oladigan yosh avlodni shakllantirishdir. Globallashuv sharoitida yoshlarning ma'naviy tarbiyasi, milliy qadriyatlarni saqlash va ongli, mas'uliyatli avlodni shakllantirish ustuvor ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat, 2008, s. 23-27.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. Toshkent: O'zbekiston, 2021, s. 45-50.
3. Erkayev A. Ma'naviyat va taraqqiyot. Toshkent: Akademiya, 2009, s. 33-38.
4. Komilov N. Milliy istiqloq g'oyasi va ma'naviyat asoslari. Toshkent: Ma'naviyat, 2001, s. 12-18.
5. O'zbekiston Respublikasi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent, 2023, s. 5-10.
6. Jo'rayev N. Tarix falsafasi. Toshkent: Sharq, 2011, s. 77-82.
7. To'xtayev B., Yo'ldoshev S. Ma'naviyat asoslari. Toshkent: O'qituvchi, 2015, s. 44-48.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar siyosatiga oid farmon va qarorlari www.lex.uz internet sayti
9. www.wikipedia.org internet sayti.